

บทที่ 4

การศึกษาของไทย

4.1 การศึกษาในอดีต (ระหว่าง พ.ศ. 1781-2371)

ก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหง¹³ คนไทย เขมร และมอญใช้อักษรคณฑ์ของพวากันเดิมฝ่ายใต้ ได้มีการแก้ไขกันมากเป็นสมัย ๆ จนเกิดเป็นตัวอักษรขอมและอักษรรามัน ขันก่อน เมื่อขอมมีอำนาจเป็นใหญ่ในสุพรรณภูมิคงจะบังคับให้คนไทยใช้อักษรขอมด้วยโดยทั่วไป แต่ก็มีการเปลี่ยนตัวอักษรมาใช้ในภาษาบาลีสันสกฤต และขอม แต่จะใช้เขียนภาษาไทยขึ้นก็ต้องกว้างน้อยไป ทั้งไม่มีวรรณยุกต์บังคับเสียงให้ถูกต้อง แต่ก็ต้องยอมรับมีศักดิ์สูง เช่นเดียวกัน แต่เมื่อพ่อขุนรามคำแหงจึงทรงคิดแก้ไขอักษรขอมให้เป็นอักษรไทย และคิดเครื่องหมายวรรณยุกต์ที่ใช้ผันแปร ออกเสียงสูงต่ำได้สะดวกสำหรับภาษาไทยขึ้น ใหม่ที่เดียว¹⁴ และอักษรไทยหรือ “ลายศอไทย” ของพ่อขุนรามคำแหงนี้เองที่เป็นจุดกำเนิดของการศึกษาไทยในอดีต

ลักษณะการศึกษาและโรงเรียนในสมัยสุโขทัยนั้นพอสันนิษฐานได้ว่า¹⁵ รัฐและวัดรวมกันเป็นศูนย์กลางแห่งประชากม!
การกระทำของประชากมย่อมมีส่วนสัมพันธ์กับรัฐและวัดอยู่เสมอ
ดังนั้นการกระทำการของรัฐและวัดก็ย่อมเป็นผู้เรียนผู้สอนประชากมอยู่ในท้าวสิริ
สำหรับวิชาความรู้สามัญได้แก่ การอ่าน เขียน ทำเลข ก็จะเรียนจากพระที่วัด ส่วนการดูเท่ง
โคลง กตalon และฉันท์ กับวิชาของเด็กหญิงโดยเฉพาะ ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย ประดิษฐ์
กระถางและงานผ้าฯ ก็จะมีการเรียนในวังโดยมีเจ้านายและเชื้อพระวงศ์ หรือขุนนางเป็นผู้
สอนในช่วงรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้ทรงสั่งสอนศิลธรรม และสังทิเบ็นประโยชน์

¹³ รส พุนกุล, ประวัติศาสตร์การปกครองของประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2516) หน้า 38

¹⁴ บรินาลุรุ่งอรุณ, หลวง พุทธศาสนาในประเทศไทย, (ป้าย公告แสดง ณ พุทธสถาน วันที่ 29 กันยายน 2483) หน้า 24

¹⁵ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ความเห็นชอบแผนการศึกษาชาติ, (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, 2504) หน้า 1

แก่ประชาชนทั่วพระองค์เองในวันพระหรือวันโภก โดยประทับบนพระแท่นมังคลาสถาน กลางคงคาล ยิ่งไปกว่านั้นยังได้ทรงพิจารณาอ่านช่างชาวจีนมาสอนวิชาชีพ “การทำเครื่องถ้วย ชามสังคโลก” เพื่อใช้ในครัวเรือนและส่งเป็นสินค้าออกไปยังอินเดีย เกาลี และฟิลิปปินส์ ด้วย ส่วนวิชาชีพอื่น ๆ เช่น การเกษตร การทอผ้า และงานช่างฝีมือ เป็นต้น ก็มีการเรียนโดยสืบความรู้จากผู้ใหญ่ภายในบ้าน และถือเป็นอาชีพเมื่อเดิมที่ญี่ปุ่นเป็นการเพียงพอที่จะนำมายังความสมบูรณ์พูนสุขให้บังเกิดแก่ประชาชนสู่ท้องที่ตัวเอง

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา¹⁶ การศึกษาได้เปลี่ยนรูปต่างไปจากการศึกษาสมัยสโขทัย กล่าวว่าคือ ลักษณะการศึกษาสมัยกรุงศรีอยุธยาได้เป็นไปในทางพิจารณาอ่านหนังสือ การศึกษาโดยทั่วไปทอกอ่านกับวัด เด้อย่างไรก็ การศึกษาในสมัยนั้น ก็ยังทำให้ประเทศไทยเจริญในทางอักษรศาสตร์ และศิลปศาสตร์เป็นอันมาก การซ่างต่างๆ ที่ยังสืบทอดกันมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ก็มีไม่น้อย วัดกับบ้านไอลัชิกกันมาก เก็บจะกล่าวได้ว่าศูนย์กลางของประชาคมได้เน้มไปทางวัดและบ้าน อนึ่ง นับตั้งแต่พ่อค้าชาวต่างประเทศและชาวบ้านออกเดินทางเข้ามาติดต่อกับกรุงศรีอยุธยา การแลกเปลี่ยนธรรมและความรู้วิทยาการต่าง ๆ ก็ได้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลกระทำที่การศึกษาของไทยให้ขยายตัวออกกว้างขวางขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้มีความสัมพันธ์ทางการทอกับประเทศฝรั่งเศสอย่างแน่นแฟ้น โดยได้จัดราชทูทไปเพื่อพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ถึง 3 ครั้ง จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ไทยได้เรียนรู้และยอมรับศิลปวิทยาการและวัฒนธรรมแบบตะวันตกเป็นครั้งแรก กับได้จัดส่งนักเรียนไทยไปเรียนประเทศฝรั่งเศส 3 รุ่น กล่าวว่าคือ

(1) พ.ศ. 2227 ได้จัดส่งนักเรียนไทยจำนวน 4 คน ไปพร้อมกับบาทหลวงวาเซค โดยมุ่งหมายจะให้ไปเรียนวิชาทางด้านการซ่าง เช่น ช่างก่อสร้าง ช่างทำเงินและทองเป็นต้น

(2) พ.ศ. 2229 ได้จัดส่งนักเรียนไทยเป็นรุ่นที่ 2 จำนวน 12 คน โดยฝ่าไปกับคณะของราชทูท เดอโอมองต์ ในครั้งนี้คณะราชทูทไทยมีอักษรไทยและวิศวกรรมเป็นหัวหน้าก็ได้เดินทางไปเรียนรู้สัมพันธ์ในครั้งนี้ และได้แสดงความสามารถทำเชือเสียงเป็นเกียรติแก่ประเทศไทยไปเรียนประเทศฝรั่งเศส จำนวนมาก

¹⁶ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ความเป็นมาของแผนการศึกษาชาติ. (พิมพ์ : โรงพิมพ์นักศึกษา, 2504) หน้า 1

(3) พ.ศ. 2230 ราชบุตรลดาลูเบร์และคณะจะเดินทางกลับกรุงฝรั่งเศส รัฐบาลไทยจึงได้พิจารณาตีกําໄหຍฝ่ากําไปศึกษาต่อ ณ ประเทศฝรั่งเศสเป็นรุ่นที่ 3 จำนวน 5 คน และทั้งหมดได้ไปเข้าเรียน ณ มหาวิทยาลัยหลุยส์เลอกรัง

อนึ่ง การส่งนักเรียนไปเรียนต่อ ณ ต่างประเทศดังกล่าวไม่สักไร้คิดผลนัก เพราะภายหลังเมื่อสันนิษมัยสมเด็จพระนราภัยเมมหาราชแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยสองกําได้สนับสนุน และไม่ได้ประกฎหลักฐานเกี่ยวกับนักเรียนไทยที่ไปเรียนต่างประเทศในครั้งนั้นเพิ่มเติมแต่อย่างใดเลย

สำหรับการศึกษาตามแบบตะวันตกภายในประเทศช่วงนี้มีหลักฐานปรากฏว่า ได้มีการเบิกโกรงเรียนที่บ้านป่าเห็ด ทำการสอนตามแนววิทยาการตะวันตกโดยในความรับผิดชอบของสังฆราช เดอ ลามอต กับไก่มีการเตรียมการที่จะเบิก “วิทยาลัยคอนสแตนติน” เพื่อสอนระดับอุดมศึกษาหลายสาขา แต่ยังไม่ทันดำเนินการก็สันนิษมัยสมเด็จพระนราภัยเมมหาราชและไทยสันสุกความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสเสียก่อน อายุ่งไว้ก้าม คนไทยก็ได้รับวิทยาการความรู้ตะวันตกไว้มีเช่นน้อย เช่น ทางด้านการทหาร ก็ได้ร้อยโท เดอ ฟอร์บัง มาสอนส่วนทางด้านวิศวกรรมการก่อสร้างวิศวกรรม เดอ ลามาร์ ซึ่งเป็นผู้อำนวยการก่อสร้างบ่อมที่บังกอก ลพบุรี มะริด และสิงขลา ก็ได้ช่วยถ่ายทอดความรู้ให้แก่วิศวกรและนายช่างไทยด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า การศึกษาในสมัยอยุธยาตอนปลายเจริญเป็นอย่างมากในรัชสมัยของสมเด็จพระนราภัยเมมหาราช ทงนั้นเห็นได้จากหลักฐาน คือ หนังสือคำราวีชาการที่มีผู้เขียนไว้เป็นจำนวนมาก เช่น¹⁷ โทรากาสตร์ ดาวรากาสตร์ แพทยากาสตร์ การต่อเรือ การก่อสร้าง การเรือน การครัว นิติกาสตร์ การแกะสลัก ประวัติกาสตร์ นาฏกາสตร์ คนตี การวาดเขียน และประณีต ศิลป์ โบราณคดี เวทมนตร์คถาอาคม การศึกษา สักวากษ์ (คำราลักษณะชั้งและน้ำ) การผลศึกษา (การซกมวย หมอนวด การพันด้าย ตีกระบึกระบบ) คำราพิชัย สงเคราะห์และภาษาศาสตร์ (บาลีสันสกฤตและภาษาต่าง ๆ ของชาติตะวันออก) และที่สำคัญก็คือ หนังสือแบบเรียนภาษาไทยเล่มแรก “จินดามนี” ที่มีการแต่งขึ้นใช้ในรัชกาลนั้น และได้ใช้ติดต่อกันมาจนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ เจ้าอยุธยา จึงได้เปลี่ยนไปใช้หนังสือ “มูลบทบรรพกิจ” ของ พระยาครรศุนทรโวหาร เป็นแบบเรียนแทน

¹⁷ เกษ清朝 ปภาสวิชช์, ประวัติการศึกษาประเทศไทย (กรุงเทพฯ : สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2500) หน้า 5-6

ครั้นถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น การศึกษาของไทยก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก กล่าวคือ วัดและบ้าน ยังเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่เด็ก วิชาที่เรียนก็มีทั้งวิชาสามัญ ศิลธรรม วิชาชีพ การเย็บถักปักกร้อย งานการช่าง และอื่นๆ ส่วนรัฐก็คงให้การสนับสนุนและอุดหนุนในด้านการเงินและสัญเพื่อการเรียนความสมควร ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ได้โปรดให้จัดสร้าง “โรงทาน” ซึ่งนอกจากจะมีวัดที่ประสงค์ใช้เป็นที่ถวายอาหารพระภิกษุสามเณร เป็นที่รับประทานอาหารของข้าราชการที่มาเข้าเฝ้าในพระบรมมหาราชวัง และเป็นที่พระราชทานพระราชทรัพย์แก่คนชรา คนพิการ คนยากจน และเด็กแล้ว ยังโปรดให้มีการแสดงพระธรรมเทศนา และที่สำคัญก็คือใช้เป็นโรงเรียนสอนหนังสือ วิชาการต่างๆ มีทั้งการอ่าน คัด เขียน และทำsexเบื้องต้น ดังนั้นในการศึกษาจึงอาจถือได้ว่า “โรงทาน” เป็นโรงเรียนหลวงแห่งแรกของไทย

ในขณะเดียวกันบ้านก็ยังเป็นสถาบันการศึกษา ทั้งในด้านวิชาสามัญและวิชาชีพที่สำคัญ เช่น แท่ก่อนโดยเนพะอย่างยิ่งวิชาชีพในสมัยนี้ ได้ขยายกว้างขวางขึ้นมาก กล่าวคือ ได้มีการเรียนแบบสืบความรู้ และฝึกงานกับผู้ใหญ่ภายในบ้าน วิชาเหล่านี้ได้แก่

(1) วิชาช่างทอง	มีเรียนและฝึกหัดแบบ ถนนทีทอง	พระนคร
(2) วิชาช่างทำบำบัดพระ	มีเรียนและฝึกหัดแบบ ทำบลันบันยาตร	พระนคร
(3) วิชาช่างทำพาน	มีเรียนและฝึกหัดแบบ ทำบลพานณ	พระนคร
(4) วิชาช่างบันหม้อ	มีเรียนและฝึกหัดแบบ ทำบลบันหม้อ	พระนคร
(5) วิชาช่างหล่อพระพุทธรูป	มีเรียนและฝึกหัดแบบ ทำบลบันช่างหล่อ ชนบุรี	ชนบุรี
(6) วิชาช่างทำนา	มีเรียนและฝึกหัดแบบ ทรงอักษรช่างนา	ชนบุรี

4.2 การเริ่มการศึกษาตามแนวทางวันตก (ระหว่าง พ.ศ. 2371-2411)

พ.ศ. 2371 เป็นจุดกำเนิดการเปลี่ยนแปลงความเจริญของประเทศไทยทางด้านการศึกษาของไทย เพราะเป็นปีแห่งการริเริ่มการศึกษาตามแนวทางวันตก โดยในปีนี้ นายแพทย์カラล กุสสาฟ มีชั้นนารีชาวเนเธอร์แลนด์กับศาสตราจารย์จากอุ ทอมสัน มีชั้นนารี ชาวอังกฤษ ได้นำหนังสือสอนศาสตร์เข้ามาเผยแพร่ในกรุงเทพฯ และในปีเดียวกันนี้เอง ร.อ. เจมส์โลว์ ชาวอังกฤษก็ได้คิดประดิษฐ์ทวัพมิพพอักษรไทยเป็นผลสำเร็จ กับได้แต่งคำราไวยากรณ์ไทยและพิมพ์ออกเผยแพร่ ต่อมา มีชั้นนารีชาวอเมริกันแรกคือ ‘ศาสตราจารย์อาบีด กีเข้ามายังประเทศไทยใน พ.ศ. 2374 และได้มีหนังสือขอให้กฤษฎกรรมการสมาคม

ศาสนานิกายต่างๆ ได้แก่ กัปตันเพรสไบเกอร์เรียน (Presbyterian) และคณะแบปทิสต์ (Baptist) เข้ามาช่วยเผยแพร่องค์กรคริสตศาสนา และ “วิทยาการความรู้ทั่วโลก” ในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2374 ทราบจนกระทั่งตอนปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏว่ามีมิชชันนารีชาวอเมริกันเข้ามาก่อนปี พ.ศ. 2375 ในด้านการศึกษา การแพทย์ วิทยาศาสตร์ การซ่อมและการพิมพ์ ฯลฯ เป็นจำนวนถึง 286 คน เช่น

(1) หมอบรัดเลย์ (Dr. Dan Beach Bradley) เป็นคนแรกที่ได้นำเครื่องพิมพ์เข้ามาตั้งโรงพิมพ์ที่ปากคลองบางกอกใหญ่ ถนนบูรี ทำการพิมพ์คัมภีร์ในเบลเป็นภาษาไทย สำหรับหนังสือของทางราชการ ได้แก่ ใบปฏิวัติประกาศห้ามสูบผึ้งในสมัยรัชกาลที่ 3 จำนวน 9,000 ฉบับ กับได้พิมพ์หนังสือนิราศลอนค่อนของหมื่นรามราชธานี (พ.ศ. 2405) กฎหมายตราสามดวง (พ.ศ. 2406) สามก๊ก (พ.ศ. 2408) หนังสือกิจจานุกิจ ของเจ้าพระยาทิพกรวงษ์ (พ.ศ. 2410) และได้ริเริ่มกิจการหนังสือพิมพ์โดยพิมพ์ “นางกอกรีคอร์เดอร์รายบักช์” เป็นภาษาไทย และ “นางกอกรีเดินเดอร์ รายบ.” เป็นภาษาอังกฤษ ออกจำหน่าย ทางด้านการศึกษาได้พิมพ์ “แบบเรียนประณีตศึกษาเพื่อช่วยส่งเสริมความรู้ภาษาอังกฤษ” ของศาสตราจารย์ เจสซี คาสเวล (พ.ศ. 2385) คำราปัญจกิจ (พ.ศ. 2381)

ผลงานที่สำคัญของหมอบรัดเลย์ ก็คือได้ริเริ่มนิวยุทธ์การความรู้ทางด้านการแพทย์ ได้แก่ การปลูกผึ้งอยู่กับไข่ทรพิษ การผ่าตัด รวมทั้งความรู้ในทางวิทยาศาสตร์ตามแนวทั่วโลก ในการเผยแพร่ในประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นคนแรก

(2) หมอยเซาร์ เป็นนายแพทย์ผู้ร่วมงานกับหมอบรัดเลย์

(3) หมอสมิธ เป็นนายแพทย์ผู้ริเริ่มตั้ง “โรงพิมพ์บางคอแหลม” พิมพ์หนังสือพจนานุกรมไทย—อังกฤษ พระอภัยมณี และหนังสือสารบันทึกอ่อนออกเผยแพร่ (พ.ศ. 2391)

(4) ศาสตราจารย์แมคคุน และภริยา ได้จัดตั้งโรงเรียนมิชชันนารีสำหรับเด็กไทย ไม่มีการเก็บค่าเล่าเรียน ต่อมาได้ขยายเป็นโรงเรียนกินนอนสำหรับนักเรียนหญิง และช่วยมิชชันนารีอื่นๆ เปิดเพิ่มเติมอีกแห่งหนึ่งที่ชั้งวัดอรุณราชวราราม (วัดเจ้า)

(5) แรมเม็คฟาร์แลนด์ ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษา “อรุณประคิษฐ์” ที่จังหวัดเพชรบูรี สอนวิชาตัดเย็บเสื้อผ้าสตรีฯ

(6) ศาสตราจารย์ เจสซี คาสเวล (หมอยั้กัน) เป็นครุศาสตร์สอนภาษาอังกฤษโดยรัชกาลที่ 4 กับได้แต่งคำราเรียนภาษาอังกฤษขึ้นเรียกว่า “แบบเรียนประณีตศึกษา เพื่อช่วยส่งเสริมความรู้ภาษาอังกฤษ”

สำหรับความก้าวหน้าทางการศึกษาของไทยในช่วงนี้พัฒนาไปได้ดี

(1) การจัดตั้งโรงเรียนแผนใหม่

ตั้งแต่ พ.ศ. 2391 เป็นต้นมา สถาบันการศึกษาของไทยได้เปลี่ยนจากวัดและบ้านมาเป็นโรงเรียน โดยพอกมิชชันนารีได้เริ่มจัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่เด็กไทย เริ่มจากโรงเรียนของแม่เมเกทุน ภาริยาของกงสุลอเมริกันประจำประเทศไทยคนแรก ตั้งอยู่ที่คลองบางหลวง ไม่มีการเก็บค่าเล่าเรียน และยังได้จ่ายเป็นค่าจ้างมาโรงเรียนเพื่อช่วยทำงานบ้าน และเรียนหนังสือคนละ 1 เพ็งต่อวัน ในภายหลังได้ขยายกิจการเป็นโรงเรียนกินนอนสำหรับนักเรียนหญิง ต่อมาก็ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนของมิชชันนารีที่บริเวณข้างวัดอรุณราชวราราม ตอนเป็นภาษาอินโดนีเซียและเกียงกวยเชียน พ.ศ. 2400 ได้ขยายไปรวมกันและจัดตั้งเป็นโรงเรียนทันสมัยขึ้นที่ตำบลสำเภา ธนบุรี มีชื่อว่า “โรงเรียนสำหรับอยคริสต์เดียนไอล์ด” ในภายหลังได้ย้ายไปเบ็ดเตลlokที่ถนนประมวล ตำบลสัลม กรุงเทพฯ ใน พ.ศ. 2446 คือโรงเรียนกรุงเทพคริสต์เดียนวิทยาลัย ในปัจจุบัน

สำหรับในต่างจังหวัด พ.ศ. 2408 แห่งแม่เมาฟาร์เดน์ได้จัดตั้งโรงเรียนอรุณประดิษฐ์ ขึ้นที่จังหวัดเพชรบุรีเพื่อสอนการผนวกอี้บงกัດกร้อย และการตัดเย็บเสื้อผ้าด้วยเครื่องจักร (จักรเย็บผ้า) ให้แก่นักเรียนหญิง ปรากฏว่าได้รับความนิยมและถือได้ว่าเป็นโรงเรียนอาชีวศึกษาแห่งแรก

(2) การศึกษาสำหรับเจ้านายในวงศ์

เจ้าฟ้ามงกุฎ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ได้เริ่มที่จะศึกษาวิชาการความรู้ตามแนวตะวันตก โดยเริ่มเรียนภาษาละกินจากบาทหลวงคาธอลิกซ์ “บลลีกาวซ์” ที่มานใน พ.ศ. 2388 ก็ได้เรียนภาษาอังกฤษ ดาวราศีสตร์ ภูมิศาสตร์ และคณิตศาสตร์ จากหมอดสอนศาสนาหลายคน เช่น ศาสตราจารย์ เจสซี คาสเวล ในขณะเดียวกันเจ้านายองค์อื่น ๆ และขุนนางก็พากันเข้าเรียนภาษาอังกฤษและเข้าศึกษาเล่าเรียนวิชาการตะวันตกกันมากขึ้นเช่น

2.1 เจ้าฟ้าจุฑามณี (พระบาทสมเด็จพระปpieนเกล้าเจ้าอยู่หัว) ทรงเรียน วิชาภาษาอังกฤษ และการทหารบินให้กับ

2.2 กรมหลวงวงษานาถราชสนิท ทรงเรียนวิชาการแพทย์

2.3 หลวงศิทธินายเร渥 (สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์) เรียนวิชาการ

คือเรือ

2.4 นายโหมด อมาตยกุล (พระยากรรษาปณ์กิจโกศล) เรียนวิชาช่างกล

2.5 ม.ร.ว. กระถาย อิกราภุร (หมื่นราโชทัย) เรียนวิชาภาษาอังกฤษ

(3) การส่งนักเรียนไทยไปต่างประเทศ

ผลงานของมิชชันนารีอิกประการหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาในสมัย บริเวณของไทยคือการที่แหน่งแม่ทัพน้ำได้ส่งเด็กหญิงไทย ซึ่งเข้ารีตเป็นคริสเตียน ซึ่งนางเอสเตอร์ (คนไทยเรียกว่า “แม่เต้อ”) ไปเรียนวิชาพยาบาลและผดุงครรภ์ ณ สรรษอมริกา ระหว่าง พ.ศ. 2400–2403 เมื่อกลับมาก็ได้นำเพียงประโยชน์ด้วยการทำเนินกิจการพยาบาล และผดุงครรภ์แผนใหม่จนมีชื่อเสียงทั่วไป

(4) จ้างชาวต่างประเทศเป็นครู

พ.ศ. 2404 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้จ้างชาวต่างประเทศ เข้ามาเป็นครูสอนภาษาอังกฤษ และวิชาการตะวันตกด้วยพระราชโヨรสและพระราชธิคิ ครู คนแรกคือ แหน่งแอนนา เลียวโนเวนส์ (Anna Leonowens) ทำการสอนอยู่ 6 ปี ก็เดินทางกลับไป และได้นายแซนด์เลอร์ (คนไทยเรียก “จันดเล”) มิชชันนารีอเมริกันมาเป็นครูสอนแทน

4.3 การปฏิรูปการศึกษา (ระหว่าง พ.ศ. 2411–2475)

การศึกษาไทยเจริญรุ่งหน้ามาตัวยังตี จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 2411 จากการเสด็จประพาสต่างประเทศ เช่น สิงคโปร์ ชวา พม่า และอินเดีย ระหว่าง พ.ศ. 2411–2416 ทำให้พระองค์ได้เห็นความเจริญก้าวหน้าของประเทศนั้น ๆ ซึ่งมีความเข้ากับการได้ศึกษา พระบรมราโชบายของการปฏิรูปประเทศ ให้กับสมัยทัดเทียมอารยประเทศซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเริ่มนั้นไว้ บ้างแล้ว และการมีพระบรมราโชบายด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์เอง จึงได้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างจริงจังทั้งในด้านการเมืองการปกครอง การเศรษฐกิจ และเพื่อให้สอดคล้องกันจึงได้โปรดให้มีการปฏิรูปทางด้านการศึกษาควบคู่กันไปด้วย ดังนี้

4.3.1 การจัดตั้งโรงเรียนหลวง

พ.ศ. 2414 โปรดให้จัดตั้งโรงเรียนพระคำหนักสวนกุหลาบ โดยมีจุดประสงค์ แรกเริ่มคือเพื่อฝึกหัดคนเข้ารับราชการ วิชาที่กำหนดให้เรียนคือ (1) หนังสือไทย ซึ่งหลวงสารประเต็ฐ (นาย อาจารยางกูร ภายหลังเป็น พระยากรีฑุนทรโ沃หาร) อาจารย์ใหญ่

คนแรกได้เรียนเรื่องขั้นใช้แทนหนังสือจินดามณี มีด้วยกัน 6 ตอน คือ มนุษยบthrop กิจวานนิgnikr อักษรประโภค สังโภคพิธาน ไวน์พิจารณ์ และพิศาลการันต์ (2) วิชาเลข (3) วิชาชนบทธรรมเนียมราชการ สำหรับนักเรียนรุ่นแรกเมื่อเรียนจบได้เข้ารับราชการในกรมท่าทางมหาดเล็กรักษาพระองค์ ท่องภาษาไทยหลังการปฏิรูปการปกครองแล้ว จึงโปรดให้เข้ารับราชการในกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่ได้จัดขึ้นใหม่

พ.ศ. 2415 ได้โปรดให้จัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษ โดยว่าจัง นายฟรานซีส ยอร์ช แพ็คเตอร์สัน มาเป็นครูทำการสอนนักเรียนไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุตรของเจ้านายในวงศและบุตรข้าราชการทั่วไป แต่เบ็ดสอนได้ไม่นาน 5 ปี ก็เลิก เพราะครูลากลับไปต่างประเทศ และได้เบ็ดอีกรังใน พ.ศ. 2422 โดยได้ศาสนาจารย์ เอส. จี. แมคฟาร์แลนด์ ชาวอเมริกัน มาเป็นอาจารย์ใหญ่ แนวการสอนได้เปลี่ยนไปเป็นแนวการศึกษาแบบอเมริกัน เป็นการเรียนการสอนแผนใหม่ มีการใช้อุปกรณ์การสอนประกอบการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และมีการฝึกปฏิบัติภายใต้ห้องทดลองตัวอย่าง

พ.ศ. 2425 ได้โปรดให้จัดตั้งโรงเรียนทำแผนที่โดยมีนายแมคคาร์รีเป็นครูทำการสอน ครั้นถัดมาเมื่อทรงกรมแผนที่ใน พ.ศ. 2428 แล้ว ก็ได้โปรดให้นายแมคคาร์รีซึ่งได้รับบรรดาศักดิ์เป็น พระวิภาคภูมิ ให้เป็นเจ้ากรมแผนที่คนแรก

พ.ศ. 2427 จัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับบุตรหลานราชภราดรทั่วไปขึ้นเป็นครั้งแรก กิจกรรมหรมพาราม ท่องภาษาไทยขยายไปจัดตั้งตามวัดต่าง ๆ อีก ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เช่นที่ อุดรธานี อ่างทอง ลพบุรี สมุทรปราการ นครปฐม ราชบุรี และเพชรบุรี เป็นที่นั่น ในระยะแรกพระภิกษุสังฆเป็นผู้สอนพระธรรมคำสอน ต่อมาเมื่อการศึกษาเจริญยิ่งขึ้น รัฐฝึกหัดครู ได้มากขึ้นจึงมีครุสามัญเข้ารับการสอนแทนพระภิกษุ ซึ่งหันไปสอนเพียงวิชาคิดธรรมจรรยาเท่านั้น

4.3.2 การจัดตั้งโรงเรียนราชภาร

ควบคู่กันไปกับการจัดตั้งโรงเรียนหลวง ทางค้านเอกชนก็ได้เริ่มจัดตั้งโรงเรียนราชภารมากยิ่งขึ้น เริ่มจากโรงเรียนของพากมิชชันนารีก่อนดังนี้

พ.ศ. 2417 แห่งมีเราะได้จัดตั้งโรงเรียนกุลสตรีวังหลัง โดยเงินบริจาคที่เรียไรมาจากโนบด์ต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา ถือได้ว่าเป็นโรงเรียนประจำของสตรีแห่งแรก ไม่มีการเก็บค่าเล่าเรียนในระยะแรก ท่องภาษาไทยครุฑลงจนเกือบต้องเลิกกิจการ แห่งมีโคล (นางสาว

(เอ็คนา ชาร์ท์โคล) ซึ่งเข้ารับหน้าที่ตั้งแต่ พ.ศ. 2428 จึงเริ่มเก็บค่าเล่าเรียน มีความเจริญขึ้นตามลำดับ ทั้งรายวุฒิและจำนวนนิยมส่งบุตรหลานมาสมัครเข้าเรียนกันมาก ท่องมา พ.ศ. 2464 จึงได้ด้วยกิจกรรมมาเปิดสอนที่ตำบลบางกะปี และเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย

พ.ศ. 2428 นาทหลังฝรั่งเศสซื้อ “กอร์ดเบต” เจ้าอาวาสวัดสัมชัญ ได้จัดตั้งโรงเรียนอัสสัมชัญทำการสอนภาษาไทย ฝรั่งเศส และภาษาอังกฤษ

พ.ศ. 2442 นางบุญเกิด ปานิพัคษ์ ได้จัดตั้งโรงเรียนบำรุงวิชา ขึ้นที่บริเวณวังของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์โรปการ ถนนที่ทอง กรุงเทพฯ ดำเนินกิจการจนกระทั่ง พ.ศ. 2468 จึงได้เลิกไป นับเป็นโรงเรียนราชภรรแห่งแรกของคนไทย

ต่อมาเกิดการจัดตั้งโรงเรียนราชภรรรกษาอย่างแห่งที่ดำเนินกิจการมาจนกระทั่งปัจจุบัน เช่น โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนแวนต์ (พ.ศ. 2450) โรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ (พ.ศ. 2461) โรงเรียนเซนต์คาเบรียล (พ.ศ. 2462) และโรงเรียนมา泰ร์เดอวิทยาลัย (พ.ศ. 2470) เป็นต้น

4.3.3 การจัดตั้งโรงเรียนสตรี

พ.ศ. 2423 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้จัดตั้งโรงเรียนสุนันทาลัย เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากรุมาธีรัตน์ (พระนางเรือล่ม) ต่อมาสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถก็ได้ทรงจัดตั้งโรงเรียนสำหรับสตรีขึ้นอย่างแห่งทั้งในพระนคร เช่น โรงเรียนเสาวภา (พ.ศ. 2440) โรงเรียนราชินี (พ.ศ. 2447) โรงเรียนแพทย์พดุกครรภ์และหญิงพยาบาล (พ.ศ. 2439) ส่วนในต่างจังหวัดได้แก่ โรงเรียนจอมสุรังค อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โรงเรียนราชินีบูรณะ จังหวัดนครปฐม เป็นต้น สำหรับโรงเรียนสตรีแห่งแรกที่รู้จักตั้งขึ้น พ.ศ. 2444 คือโรงเรียนบำรุงสตรีวิชา ในภายหลังไปรวมกับโรงเรียนเสาวภา ตั้งแต่ พ.ศ. 2449

4.3.4 ตั้งกระทรวงธรรมการ

พ.ศ. 2430 โปรดให้จัดตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นเพื่อเป็นหน่วยงานรับผิดชอบการศึกษาของชาติ โดยมีสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นอธิบดีคนแรก ต่อมาได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นกระทรวง เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2435 เมื่อแรกตั้งแบ่งเป็น 5 กรม คือ

(1) กรมธรรมการกลาง มีหน้าที่บัญชาการกระทรวง

- (2) กรมศึกษาธิการ มีหน้าที่จัดการศึกษา
- (3) กรมพยาบาล มีหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการโรงพยาบาลและจัดการแพทยศาสตร์
- (4) กรมพิธีภัณฑ์ มีหน้าที่ควบคุมดูแลพิธีภัณฑสถานแห่งชาติ
- (5) กรมสังฆการี มีหน้าที่ดูแลวัดและเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนา

กระทรวงการได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็น กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อ พ.ศ. 2462

และใช้ชื่อนี้ต่อมาคงแท้ พ.ศ. 2484 บัญญัติประกอบด้วยกรมต่าง ๆ คือ

- (1) สำนักเลขานุการกรม
- (2) สำนักปลัดกระทรวง
- (3) กรมวิชาการ
- (4) กรมสามัญศึกษา
- (5) กรมการผู้หัดครุ
- (6) กรมการศาสนา
- (7) กรมพลศึกษา
- (8) กรมศิลปกร
- (9) กรมอาชีวศึกษา
- (10) สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน
- (11) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

4.3.5 การให้ทุนเล่าเรียนหลวง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้เห็นความสำคัญและมีพระบรมราชโองการที่จะส่งนักเรียนไทยที่เรียนดีไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ ให้ได้รับการศึกษา สมบูรณ์และกลับมาทำงานให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยมากที่สุด เพื่อให้ได้รับการศึกษา ทุนเล่าเรียนหลวง (ทุนคิงส์เอกอลาซิป) ปีละ 2 ทุน โดยเบ็ดโอกาสให้นักเรียนทั่วไปสมัครเข้าสอบแข่งขันได้

4.3.6 จัดตั้งโรงพยาบาลและโรงเรียนแพทย์

พ.ศ. 2429 ได้โปรดให้จัดตั้งโรงพยาบาลขึ้นที่ตำบลลังหลัง และพระราชทานนามว่า “โรงพยาบาล” เพื่อเป็นอนุสรณ์สำหรับสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าศิริราชกุนลงกรณ์ ซึ่งเสด็จท่องคคลง ดำเนินการรักษาพยาบาลตามแบบแผนใหม่ และนับ

ทั้งแต่พระอาจารย์กมล (นายแพทัยอร์ช บี แมคฟาร์แลนด์) ได้มาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลศิริราชตั้งแต่ พ.ศ. 2435 กิจการได้เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ พ.ศ. 2443 ได้เปิดโรงเรียนราชแพทย์ลัย สำหรับสอนวิชาการแพทย์ขึ้น ต่อมาได้วิพัฒนาการเป็นคณะแพทยศาสตร์ และรวมเข้ากับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2459

4.3.7 การจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรก

พ.ศ. 2459 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ เห็นว่าได้โปรดให้ยกฐานะโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรก และพระราชทานนามว่า “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” แบ่งเป็น 4 คณะ คือ

- (1) คณะแพทยศาสตร์
- (2) คณะรัฐประศาสนศาสตร์
- (3) คณะวิศวกรรมศาสตร์
- (4) คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

ในระยะแรกคงเบ็ดทำกรสอนขั้นประการนี้บัตร ต่อมาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงสังขลานครินทร์ ได้ทรงดำเนินการปรับปรุงคณะแพทยศาสตร์ โดยได้ดำเนินการติดต่อขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ในด้านเงินทุน (ได้เงินก่อสร้าง ที่กจำนวน 125,000 ดอลลาร์) และผู้เชี่ยวชาญระดับศาสตราจารย์ทางการแพทย์ รวมทั้ง นางพยาบาลชาวต่างประเทศมาช่วยสอนและฝึกอบรม กับได้มีการส่งนักเรียนแพทย์ไทยไปศึกษาต่อต่างประเทศเพื่อกลับมาทำการสอน ในที่สุดคณะแพทยศาสตร์ก็สามารถผลิตบุรุษแพทย์บัณฑิตเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2473

อนึ่ง ในวงการแพทย์ไทยได้ถือว่าสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงสังขลานครินทร์ผู้ซึ่ง ประยิชันทำให้เกิดการแพทย์ก้าวหน้าเป็นอย่างยิ่งว่าเป็น “พระบิดาแห่งการแพทย์” และถือวันที่ 24 กันยายน ของทุกปี อนเป็นวันสันพระชนม์ของพระองค์ท่านเป็น “วันมหิดล” เพื่อเป็นโอกาสให้บรรดานายแพทย์และพยาบาลน้อมระลึกถึงพระกรุณาธิคุณ

4.3.8 ประกาศใช้พระราชบัญญัติประ楫ศึกษา พ.ศ. 2464

พ.ศ. 2464 รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประ楫ศึกษา กำหนดให้เด็กไทยที่มีอายุระหว่าง 7-14 ปี รับรู้เรียน เข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐโดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน เพราะรัฐมีเงินงบประมาณจากเงิน “ศึกษาดู” อยู่แล้ว อนึ่ง ในห้องถังกันควรขาดแคลน

โรงเรียนเจ้ากระทวงอาจมีคำสั่งผ่อนผันข่ายเข้าเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติจาก 7 ปี เป็น 8-9 ปี^{๔๕} ได้

4.4 การศึกษาภายในระบบประชาธิปไตย (ระหว่าง พ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน)

4.4.1 แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2457

หลังจากที่คณะกรรมการฯได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณานาฏาสิทธิราชย์มาเป็นระบบประชาธิปไตยได้เป็นผลสำเร็จเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 แล้ว ก็ได้กำหนดนโยบายทางการศึกษาของประเทศไทยว่า “รัฐจะให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร” ในเวลาต่อมา ก็ได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 โดยมีความมุ่งหมายให้ผลเมืองทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาพอเหมาะสมแก่อัตราพของตน สำหรับหลักการจัดการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

- (1) พุทธศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสติปัญญาความรู้
- (2) จริยศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมผู้เรียนให้เป็นคนศรัทธารมณ์ดี
- (3) พลศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งฝึกผู้เรียนให้เป็นผู้มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์และมีสุขภาพดี

สำหรับแผนการศึกษาฉบับนี้ได้ใช้เป็นแนวทางจัดการศึกษามาจนถึง พ.ศ. 2479 จึงได้มีการปรับปรุงเพิ่มเติม โดยแยกการศึกษาออกเป็น สามัญศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งเด็กอาจจะเลือกศึกษาได้ตามความสมัครใจ ต่อมาในปี พ.ศ. 2494 รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปคือเพิ่ม “หัดศึกษา” เข้าเป็นหลักในการจัดการศึกษา ดังนั้นในช่วง พ.ศ. 2494–2502 การศึกษาของไทยจึงยึดหลักหรือแนวทาง 4 ประการเป็น “ปรัชญาการศึกษา” ในการจัดชั้นประถมกว้าง พุทธศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัดศึกษา

4.4.2 ความก้าวหน้าทางด้านสามัญศึกษา

เนื่องจากรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่าการปฏิริบุบบัตตามพระราชบัญญัติประธรรมศึกษา พ.ศ. 2464 ยังไม่ได้ผลคือเนื่องจากการขาดแคลนโรงเรียนและหลักเกณฑ์การผ่อนผันไม่ต้องเข้าเรียนตามประกาศมีมากเกินความจำเป็น จึงได้พิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติประธรรมศึกษา เสียใหม่ใน พ.ศ. 2478 กับได้จัดสร้างโรงเรียนเพิ่มเติมขึ้นหลายประเภท เช่น โรงเรียนเทศบาล โรงเรียนประชาบาล โรงเรียนชั้นมัธยม (ม. 1–3 และ ม. 1–6) และโรงเรียนอนุบาล ทั้งนี้โดยจัดสร้างขึ้นในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคไปพร้อมๆ กัน

4.4.3 การส่งเสริมอาชีวศึกษา

นับตั้งแต่รัฐได้ประกาศใช้แผนการศึกษา พ.ศ. 2479 และเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมตามแผนการศึกษา พ.ศ. 2494 ซึ่งได้นำและให้ความสำคัญการศึกษาด้านอาชีวะโดยได้จัด “หัดศึกษา” เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักการจัดการศึกษา กับได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพได้ด้วย ต่อมารัฐก็เพิ่มความสำคัญการอาชีวศึกษามากยิ่งขึ้น โดยได้แบ่งโรงเรียนอาชีวศึกษาออกเป็น 3 ประเภทคือ ชั้นต้น กลาง และสูงวิชาที่เรียนกันทั้งชั่วงอกอ่อง ชั่วกลุ่ม ชั่วศึกษา ชั่วสำรวจน้ำ ชั่ววงวัด นาฏศิลป์ การเรียน ธุรกิจการบัญชีการพาณิชย์ และอุตสาหกรรมศิลป์ เป็นต้น สำหรับโรงเรียนที่รัฐได้จัดให้เปิดสอนในชั่วโมงเดียวกัน โรงเรียนเพาะช่าง (บังคับเป็นวิทยาลัย) โรงเรียนชั่วกลุ่มปีทุกวัน โรงเรียนชั่วกลุ่มก่อสร้างอุเทนถยา โรงเรียนนาฏศิลป์ และโรงเรียนการช่างชาย และหญิง ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ในปี พ.ศ. 2495 รัฐบาลไทยได้รับความช่วยเหลือในด้านผู้เชี่ยวชาญ อุปกรณ์การเรียนการสอนและเงินทุนจาก USOM ซึ่งเป็นองค์การบริหารวิเทศกิจแห่งสหรัฐอเมริกา จัดตั้งวิทยาลัยเทคโนโลยีกรุงเทพฯ ขึ้นเพื่อดำเนินการสอนการอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรอาชีพชั้นสูง (ป.วส.) และอนุปริญญา

4.4.4 จัดตั้งมหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2476 รัฐบาลได้ดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น โดยมีความมุ่งหมายที่จะเผยแพร่แนวความคิดประชาธิปไตยและความรักกฎหมายให้แก่ประชาชนในรูปของ “สถาบัน” ซึ่งผู้เริ่มนี้คือ ดร. ปรีดี พนมยงค์ เห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการเมืองการปกครองภายใต้ระบบประชาธิปไตยได้มาก สำหรับผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย (บังคับคือ ตำแหน่งอธิการบดี) คนแรกคือ ดร. ปรีดี พนมยงค์ ต่อมารัฐบาลก็ได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอีกหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (พ.ศ. 2485) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (พ.ศ. 2486) มหาวิทยาลัยศิลปากร (พ.ศ. 2486) ส่วนในด้านการศึกษาระดับปริญญาของผู้อาชีวศิรุ ได้เปิดมหาวิชาการศึกษาขึ้นทันนปะสานมิตร ในพ.ศ. 2496 และได้ขยายสาขาเพิ่มเติมทั้งในส่วนกลาง เช่น ที่ปทุมธานี บางเขน ต่างจังหวัดก็ได้แก่ ที่บึงกาฬ พิษณุโลก มหาสารคาม และสังขละ ในเวลาต่อมาตามลำดับ

4.4.5 การจัดตั้งครุสภา

พ.ศ. 2488 รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติครุ พ.ศ. 2488 และจัดตั้ง “ครุสภา” โดยมีหลักการและความมุ่งหมายให้บรรดาครุทั่วประเทศได้มีสภาพดีๆ เพื่อทำหน้าที่

ควบคุมและคุ้มครองให้ความช่วยเหลือครุภัติเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของกระทรวงศึกษาธิการทั้งในด้านวิชาการเรียนการสอน สวัสดิการ และการเพิ่มวิทยฐานะของครุภัติ

4.4.6 โครงการปรับปรุงการศึกษา

ระหว่าง พ.ศ. 2494-2503 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโครงการปรับปรุงการศึกษาหลายโครงการทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ทั้งนี้โดยได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิและองค์กรระหว่างประเทศ เช่นยูเนสโก (UNESCO = องค์กรศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ) ยูซอม (USOM = คณะกรรมการบริหารวิเทศกิจประจำประเทศไทย) ยูนิเซฟ (UNICEF = องค์กรทุนสนับสนุนเด็กแห่งสหประชาชาติ) มูลนิธิฟูลไบรท์ มูลนิธิเอเชีย หน่วยสนับสนุนภาพอาสาสมัคร แผนการโคลัมบัส และรัฐบาลของประเทศไทยฯ เช่น สหรัฐอเมริกา เยอรมัน ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และคานาดา เป็นต้น โครงการดังกล่าวได้แก่

- (1) โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา
- (2) โครงการจัดตั้งศูนย์การอบรมการศึกษาผู้ใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี (ศ.อ.ศ.อ.)
- (3) โครงการจัดตั้งสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก
- (4) โครงการฝึกหัดครูชนบท
- (5) โครงการพัฒนาการศึกษาส่วนภูมิภาค (ค.พ.ศ.)

4.4.7 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503

ภายหลังการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงแผนการศึกษา มี พ.อ. หลวงวิจิตรวาทการ เป็นประธาน ต่อมาได้อ้อนงานไปให้คณะกรรมการบริหารสภากาชาดแห่งชาติ มี ม.ล. ปืนมาลาฤทธิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานยกร่างขึ้น และเมื่อได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากสภากาชาดไทย (ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีคณะกรรมการประกอบไปด้วยบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิ 77 คน) แล้วก็ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 โดยมีหลักการและแนวโน้มสำคัญคือ “รัฐมีความมุ่งหมายให้ผลประโยชน์ให้รับการศึกษาตามสมควรแก้ไขต่อไป” และในการจัดการศึกษารัฐจะยึดหลัก “เพื่อสนับสนุนความต้องการของสังคมและบุคคล โดยให้สอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจ และแผนการปกครองประเทศไทย” และได้แบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 4 ระดับ คือ

- (1) ระดับอนุบาลศึกษา อายุระหว่าง 3-6
- (2) ระดับประถมศึกษา (ป. 1-4 และ 5-7) อายุระหว่าง 7-13 สำหรับการศึกษาภาคบังคับคือปี ป. 1-4 เท่านั้น
- (3) ระดับมัธยมศึกษา (แยกเป็นสายสามัญ ม.ศ. 1-3 และ 4-5 กับสายอาชีพ ม.ศ. 1-3 และ 4-6) อายุระหว่าง 14--19
- (4) ระดับอุดมศึกษา

4.4.8 การเปิดมหาวิทยาลัยแห่งรัฐและวิทยาลัยเอกชน

- (1) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (พ.ศ. 2507)
- (2) มหาวิทยาลัยขอนแก่น (พ.ศ. 2507)
- (3) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (พ.ศ. 2510)
- (4) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (พ.ศ. 2514)
- (5) มหาวิทยาลัยรามคำแหง (พ.ศ. 2514)
- (6) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า (พ.ศ. 2515)
- (7) มหาวิทยาลัยคริสต์ครินทร์วิโรฒ (พ.ศ. 2517)

ส่วนวิทยาลัยเอกชนก็ได้แก่ วิทยาลัยกรุงเทพฯ วิทยาลัยเกริก วิทยาลัยธุรกิจ-บัณฑิต วิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ วิทยาลัยศรีปุ่ม และวิทยาลัยการค้า เป็นต้น ซึ่งได้จัดตั้งโดยเอกสารตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512

4.4.9 โครงการปฏิรูปการศึกษา

ภายหลังวิกฤติการณ์ 14 ตุลาคม 2516 แล้ว นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการวางแผนเพื่อปฏิรูปการศึกษา เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2517 ขึ้น ดำเนินการปรับปรุงการศึกษาของชาติตามเสียงเรียกร้องของคนไทยทั่วไป ทั้งนี้เพื่อจัดการศึกษาแผนใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในขณะนั้น และกำหนดปรัชญาอย่างกว้างๆ คือจะยึดหลักว่า “การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม” และในเวลาต่อมาอีก 3 ปี แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ก็ได้เกิดขึ้นและใช้เป็นแนวทางจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน ซึ่งมีหลักการสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

- (1) มีความมุ่งหมายเพื่อให้การอบรมพลเมืองให้เห็นคุณค่าของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยคุ้มครองสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเอกลักษณ์ของ

ความเป็นไทย กับทั้งรู้จักใช้สิทธิเสรีภาพภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย และกระหนกในหน้าที่ มีความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดี

(2) ยึดหลักที่ว่า “การศึกษาเป็นกระบวนการการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต”

(3) แบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 4 ระดับ คือ

ก. ระดับก่อนประถมศึกษา

ข. ระดับประถมศึกษา (ป. 1-6)

ค. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี (ม. 1-3)

และมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี (ม. 4-6)

และที่แตกต่างออกไปจากแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ ๆ ก็คือ ได้กำหนดแนวทางที่จะจากการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาพิเศษ และการศึกษาสงเคราะห์ ให้แก่ประชาชนโดยทั่วไปด้วย

แบบฝึกหัดที่ 27

จะพิจารณาคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียวแล้วเป็น ○ ล้อครอบตัวอักษรหน้าบังคับ

1. ก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช คนไทยใช้ตัวอักษรอะไร	4. หนังสือเป็นเรื่องเล่าเรื่องของไทย คือชื่อใด
ก. อักษรไทย
ข. อักษรบาลี
ค. อักษรสันสกฤต
ง. อักษรคุณหนះ
จ. อักษรرمอญ	ก. แบบหัดอ่านหนังสือไทยเล่นตัน
ข. นุลบทบรรพกิจ
ค. แบบเรียนภาษาไทย
ง. จินดามณี
จ. แบบเรียนเร็วใหม่
2. ศูนย์กลางการศึกษาแห่งประเทศไทยในสมัยสุโขทัยคือที่ใด	5. ครุยสอนวิชาช่างทำถ้วยชามสังคโลกในสมัยสุโขทัยเป็นคนชาติอะไร
ก. โรงเรียนและบ้าน
ข. บ้านและวัด
ค. วัดและรัฐ
ง. รัฐและโรงเรียน
จ. วัชรและบ้าน	ก. ไทย
ข. จีน
ค. มอง
ง. ชวา
จ. ขอม
3. จุดกำเนิดการศึกษาของไทยในสมัยสุโขทัยคืออะไร	6. บันทึกประวัติศาสตร์ไทยเก่าแก่ที่สุดเท่าที่มีการค้นพบแล้วในขณะนี้คือข้อใด
ก. พระบรมราชโองการ
ข. กฎหมาย
ค. ศิลปารักษ์
ง. ลายสือไทย
จ. ไตรภูมิพะร่วง	ก. โบราณช่าง
ข. ศิลปารักษ์
ค. พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ
ง. คัมภีร์พระธรรมศาสตร์
จ. กฎหมายตราสามดวง

7. การศึกษาไทยในสมัยอยุธยาเจริญสูงสุดในรัชกาลใด
- ก. พระเจ้าอยู่หงส์
 - ข. พระรามาธิบดีที่ 2
 - ค. พระบรมไตรโลกนาถ
 - จ. พระเอกากาคราบ
 - ฉ. พระนารายณ์มหาราช
8. ประเทศที่มีส่วนช่วยสนับสนุนการศึกษาไทยในสมัยอยุธยาตอนปลายเจริญรุ่งเรืองที่สุด
- ก. จีน
 - ข. ฝรั่งเศส
 - ค. อังกฤษ
 - จ. ขอดันดา
 - ฉ. โปรตุเกส
9. การส่งนักเรียนไทยไปศึกษาต่อต่างประเทศทางทะวันตกเริ่มเป็นครั้งแรกในรัชกาลใด
- ก. พระนเรศวรมหาราช
 - ข. พระเอกากาคราบ
 - ค. พระเจ้าปราสาททอง
 - จ. พระนารายณ์มหาราช
 - ฉ. พระเจ้าอยู่หัวปรมโภษ
10. ผู้นำนักเรียนไทยไปศึกษาต่อ ณ ประเทศฝรั่งเศสใน พ.ศ. 2227 คือใคร
- ก. ออกพะวิสุทธสุนทร
 - ข. นาทหลวงวาเซก
 - ค. ราชทูตเดอไซมงต์
- ก. ราชทูตคลาลูเบร์
- จ. เจ้าพระยาวิชาเยนทร์
11. ผลงานของสังฆราช เดอ สามอต ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนไทยคือข้อใด
- ก. เป็นสังฆราชวัดไทย
 - ข. แปลคัมภีร์ใบบิลเป็นภาษาไทย
 - ค. เปิดโรงเรียนสอนเด็กไทย
 - จ. เผยแพร่ศาสนาริสต์ให้แก่คนไทย
 - ฉ. นำนักเรียนไทยไปศึกษาต่อต่างประเทศ
12. เดอ ฟอร์บังเป็นครูสอนวิทยาการแข่งขันให้แก่คนไทย
- ก. วิศวกรรม
 - ข. นายช่าง
 - ค. การทหาร
 - จ. การทำเหมืองแร่
 - ฉ. การปฏิวัติ
13. เดอ รามาร์ เป็นผู้นำวิทยาการแข่งขันมาถ่ายทอดเป็นประสบการณ์แก่คนไทย
- ก. การก่อสร้าง
 - ข. การซ่อมกล
 - ค. การอุตสาหกรรม
 - จ. การเหมืองแร่
 - ฉ. การออกแบบ
14. นักเรียนไทยที่ไปศึกษาต่อ ณ ประเทศฝรั่งเศส ในสมัยสมเด็จ พระนารายณ์มหาราช ระยะแรกไปศึกษาวิชาอะไร

<p>ก. วิชาช่าง</p> <p>ข. วิชาบริหาร</p> <p>ค. วิชาการปกครอง</p> <p>ง. วิชาการเสริมสวย</p> <p>จ. วิชาทหาร</p> <p>15. นักเรียนไทยในสมัยลุมพินีพระนารายณ์
มหาราช ถูกส่งไปเข้าเรียนที่มหาวิทยาลัย
อะไรในฝรั่งเศส</p> <p>ก. มหาวิทยาลัยปารีส</p> <p>ข. มหาวิทยาลัยซอร์บอน</p> <p>ค. มหาวิทยาลัยหลุยส์เลอกรัง</p> <p>ง. มหาวิทยาลัยมงปีรีเย็ต</p> <p>จ. มหาวิทยาลัยกองทัค</p> <p>16. โครงการเปิดสอนการศึกษาภารกับอุดมศึกษา^๑
ในประเทศไทยของสังฆราช เดอ
ลามอต คือ</p> <p>ก. วิทยาลัยบ้านปลาเห็ด</p> <p>ข. วิทยาลัยหลุยส์เลอกรัง</p> <p>ค. วิทยาลัยเดอลามอต</p> <p>ง. วิทยาลัยคองสแตนติน</p> <p>จ. วิทยาลัยวิชาเยนาร์</p> <p>17. ออกพระราชสูตรสุนทรเดินทางไปเริญสัม-
พันธ์เมืองกรุงปารีส เมื่อใด</p> <p>ก. พ.ศ. 2227</p> <p>ข. พ.ศ. 2228</p> <p>ค. พ.ศ. 2229</p> <p>ง. พ.ศ. 2230</p> | <p>ก. พ.ศ. 2231</p> <p>18. ชาวฝรั่งเศสที่เป็นผู้อำนวยการ ก่อสร้าง
ป้อมท่าม ฯ ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์-
มหาราช คือใคร</p> <p>ก. เดอ ลามอต</p> <p>ข. เดอ ฟอร์บัง</p> <p>ค. เดอ ลามาร์</p> <p>ง. เดอ โซมอยง์</p> <p>จ. เดอ ลาลูเบร</p> <p>19. คำรา “สัตว์ศาสตร์” ที่เขียนในสมัยอยุธยา
ตอนปลายเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร</p> <p>ก. กำเนิดชีวิตสัตว์</p> <p>ข. เรื่องชีวิตสัตว์ในไทย</p> <p>ค. การถลกชนะช้างและม้า</p> <p>ง. การทำพรชั้นระหว่างช้าง</p> <p>จ. การจัดประเพณีแห่งชาติ</p> <p>20. หนังสือจินดามณีแต่งในสมัยใด</p> <p>ก. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒</p> <p>ข. สมเด็จพระนารายณ์มหาราช</p> <p>ค. พระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์</p> <p>ง. พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว</p> <p>จ. พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว</p> <p>21. เมื่อเลิกใช้แบบเรียน “จินดามณี” แล้ว
ทางราชการกำหนดให้ใช้แบบเรียนแบบใด</p> <p>ก. แบบสอนอ่านภาษาไทย</p> <p>ข. สุภาษี</p> |
|--|--|

- ก. แบบเรียนเร็วใหม่
ง. นูอบทบรวมพกจ
จ. อักษรประโยค
22. “โรงทาน” สร้างขึ้นในสมัยใด
ก. รัชกาลที่ 1
ข. รัชกาลที่ 2
ค. รัชกาลที่ 3
ง. รัชกาลที่ 4
จ. รัชกาลที่ 5
23. โรงเรียนแห่งแรกของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นคือ
ก. โรงศิริราชพยาบาล
ข. โรงเรียนราชนราชนครินทร์
ค. โรงทาน
ง. โรงเรียนพระคำหนักสวนกุหลาบ
จ. โรงเรียนวัดมหอรัตนพาราม
24. พրะยารีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารย์ยงกุ้ม) มีบทบาทอย่างไรต่อวงการศึกษาไทย
ก. แต่งแบบเรียน
ข. เป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนพระคำหนักสวนกุหลาบ
ค. เป็นอธิบดีกรมศึกษาธิการ
ง. เป็นเสนานบดีกระทรวงธรรมการ
จ. ถูกเฉพาะชื่อ ก และชื่อ ข
25. หน่วยงานของไทยที่ทำหน้าที่ดูแลและรับผิดชอบการศึกษาไทยก่อน พ.ศ. 2430 คือ
ก. กรมศึกษาธิการ
- ข. กรมท่าทางหาดเล็ก
ค. กรมธรรมการ
ง. กรมพิพิธภัณฑ์
จ. กรมสังฆการ
26. พ.ศ. 2371 มีความสำคัญต่อวงการศึกษาไทยอย่างไร
ก. เป็นปีที่นายแพทย์คาร์ล กุตสลาฟ และ ศาสตราจารย์雅各布 ทอมลิน นำหัวสือสอนศาสตร์มาเผยแพร่
ข. เป็นปีที่ ร.อ. เจมส์โลว์ คิดประดิษฐ์ ตัวพิมพ์อักษรไทยและนำออกเผยแพร่
ค. เป็นปีที่ ร.อ. เจมส์โลว์ แต่งคำราม “ไวยกรณ์” ไทยออกเผยแพร่
ง. ถูกทักษิณห์ แต่งตั้ง
- จ. ไม่มีข้อมูล
27. มิชชันนารีรุ่นแรกที่เข้ามาเผยแพร่วิทยาการความรู้ให้แก่คนไทยอย่างกว้างขวางคือพวกใด
ก. คณะราชลิค
ข. คณะเพรสไปทีเรียน
ค. คณะเบ๊พดิสต์
ง. ถูกเฉพาะชื่อ ก และ ข
จ. ถูกเฉพาะชื่อ ข และ ค
28. มิชชันนารีที่เข้ามาเผยแพร่คริสตศาสนาและวิชาการความรู้ส่วนใหญ่เป็นชาติใด
ก. เนเธอร์แลนด์
ข. อังกฤษ

ก. สหรัฐอเมริกา ข. ฝรั่งเศส จ. เยอรมัน 29. มิชันนารีชาวอเมริกัน ในระยะแรกที่เข้ามาได้ทำประยุทธ์ให้ประเทศไทยในด้านใด ก. การศึกษา ข. การวิทยาศาสตร์ ค. การแพทย์ ง. การซ่างและพิมพ์ จ. ถูกทุกข์ 30. ผู้ทรงเริ่มกิจการโรงพิมพ์ในประเทศไทยคือ ก. หมอบรัดเจร์ ข. หมอเชลส์ ค. หมอสมิธ ง. ศาสนาจารย์เจสซี่ คาสเวล จ. ร.อ. เจมส์โลว์ 31. โรงเรียนมิชันนารีแห่งแรกที่ก่อตั้งในประเทศไทย ก. หมอบรัดเจร์ ข. แรมม์แมตตูน ค. แรมม์เชลส์ ง. นางสาวเอ็คนา โคล จ. นางบุญเกิด ปานิพัย์คุณ 32. โรงเรียนกุลสตรีวังหลัง ปัจจุบันคือ ก. โรงเรียนราชินี	ก. โรงเรียนเสาวภา ข. โรงเรียนเขมสตรีอนุสรณ์ ค. โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย จ. โรงเรียนมาสเตอร์เคิลวิทยาลัย 33. นิราศลอนดอน ได้รับการพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อใด ก. พ.ศ. 2371 ข. พ.ศ. 2391 ค. พ.ศ. 2405 ง. พ.ศ. 2411 จ. พ.ศ. 2453 34. โรงเรียนสำหรับอยคริสเตียนไฮสกูล ปัจจุบันคือโรงเรียนใด ก. โรงเรียนอัสสัมชัญ ข. โรงเรียนเซนต์คาเบรียล ค. โรงเรียนลาชาล ง. โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย จ. โรงเรียนยอดนักการศึกษา 35. โรงเรียนการช่างสตรีแห่งแรกซึ่งมิชันนารีจัดตั้งที่จังหวัดเพชรบุรี คือโรงเรียนใด ก. โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ ข. โรงเรียนราชินีบูรณะ ค. โรงเรียนอรุณประดิษฐ์ ง. โรงเรียนบำรุงวิชา จ. โรงเรียนบำรุงสตรีวิชา